

LEREN DOCUMENTEREN

Leuker dan thuis documentaires kijken: thuis een docu maken! Een korte cursus van Michiel van Erp (*Pretpark Nederland, Lang Leve...*). Plus: doe mee aan VARAgids' Korte Internet Documentaire Wedstrijd. Door Floor Overmars

1 Blijf dicht bij jezelf Het onderwerp voor een documentaire *an sich* is niet zo interessant. Ik word dagelijks aangesproken: 'Weet je waar jij een documentaire over zou moeten maken...' Vaak zijn dat best aardige onderwerpen maar in 99% van de gevallen heb ik er niks mee. Een onderwerp is pas interessant als je er iets mee hebt of wil. Als het je raakt, of verwonderd. Als er iets mee wil onderzoeken, aantonen. Mijn onderwerpen komen meestal rechtstreeks uit mijn persoonlijke leven. Als je niet precies weet waarom je een bepaalde film wilt maken dan moet je er niet aan

beginnen. Een film wordt voor mij pas spannend als er een zekere spanning is tussen de maker en het onderwerp. Puur objectieve films vind ik niet zo interessant.

2 Benader je onderwerp Zorg dat je onderwerp weet waar het aan begint. Zorg voor goede research-gesprekken. Zijn het wel de goede hoofdpersonen om het verhaal te vertellen? Kunnen ze de druk van een opname aan? Zullen ze zichzelf zijn of gaan ze zich opeens anders gedragen? Dit onderdeel moet je slim aanpakken. Ga op je

gevoel af, en beredeneer niet alles al met hen voor.

3 Beste vrienden Houd afstand tot je onderwerp. Een grote fout is te denken dat je de film samen maakt. Dat zeg je misschien wel, maar dat is natuurlijk niet zo. Jij maakt de film, zij zijn het onderwerp. Als je je hoofdpersonen te veel betreft bij het filmplan levert dat saaie scènes op. Zij weten al wat je van ze wil zien, en zij spelen dat voor de camera na. Ik zeg vaak tegen mijn hoofdpersonen dat ik ze portretteer zoals ik ze zie. Niet zoals ze zichzelf waarschijnlijk zien.

4 Het team Bedenk hoe het voor de mensen die je filmt zal zijn als je bij ze over de vloer komt. Zijn ze zenuwachtig of gespannen?

Wie zien ze ineens in hun huiskamer? Jou natuurlijk, maar ook de rest van je team. Neem dus als je een film maakt over smetvrees niet iemand mee die uit zijn mond stinkt. Geen bedreigend grote assistent als je met meisjes van 13 over de liefde praat. Verplaats je van tevoren in de geest van je hoofdpersonages. Het creëren van een vertrouwde omgeving is het halve werk.

5 Voorbereidingen Een goede voorbereiding is het allerbelangrijkste. Dus: wat wordt mijn eerste shot? En hoe ga ik te werk? Leg ik iemand die ik wil filmen helemaal uit wat ik ga doen of hou ik juist bewust iets achter? Probeer te voorspellen hoe opnames zullen gaan. Is wat je wil filmen haalbaar? Welke mogelijke obstakels dienen zich aan? Bedenk niet alleen hoe jij de dingen gaat vastleggen, maar ook hoe je hoofdpersoon zich daar tegenover verhoudt. Je kunt wel prachtige opnames plannen in een Turks badhuis, maar zonder goede strategie en goed overleg loopt 90% van de klanten hard weg als ze jouw camera zien. En wees niet arrogant, zo van: wij zijn een filmploeg, dus wij zijn heel belangrijk.

6 Kies een vorm Maak vóór je begint de keuze voor de vorm. Je kunt wel duizend kanten op. Maak je een observerende docu of zit je middenin de actie? Ben je zelf in beeld? Of zet je er achteraf een voice-over onder? Draai je alles van een statief? Of sluip je met draaiende camera achter je onderwerp aan. Of film je met je gsm? Ik hou erg van een vaste vorm, maar realiseer je wel dat die vorm altijd in dienst staat van wat je wilt vertellen. Je moet die vorm ook durven loslaten. Sta dus open voor wat er op een draaidag daadwerkelijk gebeurt, schrik niet als er iets onverwachts gebeurt. Documentaire-maken is iets dynamisch, je moet je plannen steeds kunnen bijstellen. Soms gebeurt er iets dat zo grappig, ontroerend of schokkend is dat het uiteindelijk je hele film bepaalt. Eén scène die beter is dan het van tevoren bedachte plan.

VAN ERP OP IDFA
I Am a Woman Now (Michiel van Erp, 2011)

In 1956 opende gynaecoloog Georges Burou een praktijk in Casablanca waar mensen een geslachtsverandering konden ondergaan zonder ingewikkelde psychologische onderzoeken en vragen. De mannen die destijds naar Marokko afreisden om een geslachtsverandering te ondergaan, zijn nu vrouwen van tussen de 70 en 80 jaar oud. In *I Am a Woman Now* maken ze de balans op van hun leven. Hoe verliep dat na hun vertrek uit Casablanca? Zijn hun dromen uitgekomen en hebben ze de fel bevochten gewenste kwaliteit van het leven bereikt? Van Erp zoekt de vrouwen op en spreekt met hen aan de hand van oude foto's en home-video's.
***I Am a Woman Now* dingt mee voor Beste Nederlandse Documentaire op IDFA 2011**

7 Sleutelscène Hoe lang of kort je film ook duurt, vijf minuten of veertig, je uitgangspunt moet zijn dat er één scène in zit waarbij je weet: dit had niemand verwacht, zo een-tje waardoor het verhaal opeens kantelt. Gedurende een filmproces ben ik altijd op zoek naar zo'n scène. Soms bedenk je 'm van tevoren, maar de beste ontstaan ter plekke. Meestal op driekwart van het maakproces. Als je 'm hebt, zorg dan dat de rest van de opnames dusdanig is dat je er in je montage naar toe kan werken. Meestal is het zo als je als regisseur echt verrast bent over een scène, een kijker dat ook zal zijn.

8 Kies! Je moet niet alles willen vertellen. De kunst van het weglaten. Stel, je filmt bij een belangrijke voetbalwedstrijd. Dan kan je wel de hele wedstrijd willen vastleggen en iedereen interviewen. Maar als je louter shots maakt van de voorzitter die zich zit te verbijten in de skybox vertel je waarschijnlijk meer. Ik zelf zou me in dit geval

concentreren op de vrouw van de voorzitter die eigenlijk helemaal geen zin had om met haar man in die skybox te zitten. En ik zou kiezen voor een lange lens-camera, zodat mevrouw helemaal niet door heeft dat de documentaire eigenlijk over haar gaat, en niet over de wedstrijd. Dat vertel je haar dan achteraf.

9 Montage Houd tijdens het filmen voortdurend rekening met de montage. Hoe gaan al die opnames straks een film worden? Draai je over meerdere dagen: kijk je materiaal terug. Is het begrijpbaar of heb je scènes nodig om het begrijpelijk te maken? Monteer vast een beetje, zodat je ziet of het werkt.

10 Anticipeer Mijn uitdaging tijdens draaidagen is altijd dat alles wat ik film echt is. Je kunt bijvoorbeeld wel iemand tien keer een deur in en uit laten lopen. Maar de eerste keer dat-ie dat doet, zo doet-ie het waarschijnlijk altijd. Zorg dus dat jij – zonder dat hij dat weet – al klaar staat achter de deur. Als-ie er dan doorheen komt, is-ie op zijn echtst. Een handeling overdoen is altijd *killig*. Ik doe het nooit. Had ik me maar beter moeten voorbereiden. Hetzelfde geldt voor voorgesprekken. Als je iemand al drie keer naar zijn verhaal hebt gevraagd en dan de camera pas laat draaien dan denkt diegene: maar dat weet jij toch allang?

11 Meer dan woorden Minstens zo belangrijk als wát mensen wel vertellen, is wat mensen niet vertellen of hÓe ze het vertellen. Als ze ergens geen antwoord op willen geven, laat die stilte dan maar vallen, laat de kijker maar bedenken hoe het zit. .

UPLOADEN MAAR! Doe mee aan VARAgids' Korte Internet Documentaire Wedstrijd. Stuur uw filmpje (duur: 5-7 minuten) vóór 31 december 2011 in via hidfa.nl. De winnaar wordt besproken in onze rubriek De Oogst en publiceren we op onze site.